

INICIJALNA FORMACIJA ŽUPNIH SURADNIKA NA BISKUPIJSKOJ RAZINI

ĐURO HRANIĆ*

Katolički bogoslovni fakultet

262.2:258

Sveučilišta u Zagrebu

2004.

Teologija u Đakovu

Đakovo, Hrvatska

UDK

Primljeno: rujan

Sažetak

Sinodski hod Đakovačke i Srijemske biskupije zahtijeva skrb o formaciji pastoralnih suradnika. Članak nastoji biti doprinos promišljanju o inicijalnoj formaciji župnih suradnika na biskupijskoj razini. Uvodni dio članka nastoji precizirati o čijoj i kakvoj je formaciji riječ, pojašnjavajući terminologiju i smjernice relevantnih crkvenih dokumenata. Drugi dio usredotočuje svoju pozornost na delikatnost izbora župnih suradnika te donosi kriterije za izbor župnih suradnika. Treći dio članka pojašnjava formativne dimenzije inicijalne formacije pastoralnih suradnika. U drugom dijelu članka prelazi se na konkretan prijedlog ostvarenja inicijalne formacije župnih pastoralnih suradnika u Đakovačkoj i Srijemskoj biskupiji, uzimajući u obzir njezine potrebe (na temelju prethodnog istraživanja o profilima potrebnih suradnika, ostvarenog kroz razgovore u manjim skupinama vjernika i svećenika u pripreмноj etapi Druge biskupijske sinode, kroz anketu provedenu među svećenicima). Tako četvrto poglavlje u članku donosi prijedlog projekta Škole za župne suradnike, dotičući i različite pojedinosti vezane uz satnicu, upisni postupak, način financiranja Škole i sl. Predložena formacija na Školi za župne suradnike vrednovala bi i prethodnu stručnu spremu. Stoga pri odabiru župnih suradnika i njihove suradničke službe, pri upisu u Školu za župne suradnike valja voditi računa - uz konkretne potrebe župne zajednice te osobni afinitet pojedinih polaznika - i o prethodnoj profesionalnoj i stručnoj spremi svakog potencijalnog polaznika. Peto

* Doc. dr. sc. Đuro Hrančić, pomoćni biskup i generalni vikar za dio Đakovačke i Srijemske biskupije u Republici Hrvatskoj, profesor na Katoličkom bogoslovnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu – Teologija u Đakovu, Petra Preradovića 17, 31 400 Đakovo, Hrvatska.

poglavlja članka donosi kriterije za izbor suradničkog zvanja potencijalnih polaznika pri odabiru župnih suradnika i njihovu upisu u Školu za župne suradnike, a šesto poglavlje donosi pregled svih suradničkih službi potrebnih i mogućih nekoj župnoj zajednici, koje su se iskristalizirale kroz sinodske razgovore i spomenutu anketu među svećenicima Đakovačke i Srijemske biskupije, sistematizirajući ih u određeni mogući projekt službi vjernika laika u župnim zajednicama Đakovačke i Srijemske biskupije prema školskoj spremi i temeljnoj teološko-pastoralnoj formaciji suradnika.

Ključne riječi: župni suradnik, kriteriji za izbor župnih suradnika, temeljna teološko-pastoralna formacija.

Uvod: Usklađivanje i pojašnjavanje terminologije

Opći direktorij za katehezu, govoreći o formaciji (volonterskih) suradnika u župnoj katehezi, upotrebljava izraz “bazični kateheta” te govori o “školi za bazične katehete”¹. Isti dokument govori i o “odgovornim katehetama”, koji se katehezi posvećuju na postojaniji i potpuniji način, te su odgovorni za katehezu u župama ili vikarijatima². “Odgovorni katehete” u našim hrvatskim prilikama, osim svećenika, bile bi osobe sa završenim četverogodišnjim ili petogodišnjim teološko-katehetskim ili katehetskim studijem. Teološki obrazovani i katehetski osposobljeni vjernici laici načelno mogu biti volonteri, no ako bi oni postali i osobe “odgovorne za katehezu” u našim župama, to bi zahtijevalo i njihovu vremenski značajniju prisutnost u župnoj zajednici (više od 1-2 skupine i/li sata tjedno) te redovito honoriranje ili zaposlenje na određeno ili puno radno vrijeme.

Svećenici Đakovačke i Srijemske biskupije, u anketi koju smo među njima proveli prije godinu i po dana, na poticaj Prezbiterskog vijeća, u visokom su postotku izrazili spremnost da uzmu pastoralnog asistenta/asistenticu (teologa laika) koji/a bi se profesionalno i na puno radno vrijeme uključio/la u pastoralni rad u župi. (Od 162 svećenika koji su ispunili anketu 122 su izrazili takvu spremnost, 33 su odgovorili da nisu na to spremni, a šestorica nisu odgovorila na to pitanje.) No, čini nam se da ipak trebamo biti oprezni. Naime, dosadašnji financijski pokazatelji novog ekonomskog sustava u Đakovačkoj i Srijemskoj biskupiji pokazuju da velik broj naših župnih zajednica nije u stanju financijski podnijeti zaposlenje takvoga školovanoga župnog katehete, pastoralnog

¹ Usp. KONGREGACIJA ZA KLER, *Opći direktorij za katehezu*, Kršćanska sadašnjost - Nacionalni katehetski ured HBK, Zagreb, 2000, br. 249.

² Usp. *Ondje*, br. 250.

suradnika ili pastoralnog asistenta na puno radno vrijeme, pa čak niti zaposlenje na pola radnog vremena.

U brojčano velikim župama jedan župni kateheta ne može zadovoljiti sve potrebe te župe, te bi bilo potrebno i nekoliko takvih osoba. Čini se da će, zato, “odgovorni za katehezu” u našim župnim zajednicama barem u dogledno vrijeme i dalje ostati isključivo svećenici i malobrojne časne sestre, župne katehiste. Oni će zasigurno, već zbog svoje preopterećenosti, biti zainteresirani za uključivanje volonterskih suradnika u pastoralni rad u župi. Trijezna razmišljanja dolaze do zaključka da će “odgovornog katehetu” - teologa laika sa završenim petogodišnjim ili četverogodišnjim studijem, koji bi bio zaposlen na puno ili određeno radno vrijeme - moći imati one župne zajednice koje (1) imaju veći broj pastoralnih suradnika, odnosno “bazičnih kateheta” (kojima je potrebno osigurati i trajnu teološko-pastoralnu te duhovnu asistenciju, odnosno trajnu formaciju, u župi), i koje (2) uz to istodobno i financijski mogu podnijeti zaposlenje takvog suradnika, odnosno “osobe odgovorne za župnu katehezu”.

Upravo zato našu pozornost u ovom izlaganju usmjeravamo prema “bazičnim katehetama”, odnosno formaciji pastoralnih suradnika³ koji bi prošli određenu školu za pastoralne suradnike i koji bi postali volonterski suradnici i/li animatori pojedinih skupina u svojoj župnoj zajednici. Takve bi osobe svojoj župi poklanjale 1-2 sata tjedno (odnosno surađivale bi ili animirale jednu do dvije skupine u župi).

Stavljanjem naglaska na volonterske suradničke službe (tj. na “bazične katehete”) te stavom da, pored svećenika, “odgovornog katehetu” zaposlenog na puno radno vrijeme načelno mogu imati one župne zajednice kojima su takvi “odgovorni katehete” potrebni radi trajne župne formacije već postojećih volonterskih suradnika, može se izbjeći pomanjkanje entuzijazma u pastoralnom radu i druge poteškoće s kojima se susreću Crkve u kojima je najveći dio evangelizacijskog djelovanja pokriven plaćenim pastoralnim suradnicima.

³ Ograničavam se na inicijalnu, odnosno temeljnu, teološko-pastoralnu i katehetsku formaciju župnih suradnika na biskupijskoj razini te sužavam predloženi naslov izlaganja koji je glasio “Inicijalna i trajna formacija pastoralnih suradnika: biskupijska, župna i nadžupna razina”. Promišljanje o svemu tome je potrebno jer je samo takav pristup cjelovit i omogućuje uspjeh pojedinih dimenzija formacije pastoralnih suradnika iz redova vjernika laika. No zbog važnosti i ozbiljnosti cjelokupne problematike te potrebe da se svakoj dimenziji formacije pristupi ozbiljno, odlučili smo se ograničiti na inicijalnu formaciju na biskupijskoj razini i to ponajprije u vidu suodgovornosti u životu župnih zajednica, jer je to sljedeći korak koji nam se nameće u okviru sinodskog hoda Đakovačke i Srijemske biskupije (ostavljajući po strani također jednako važnu stručnu, teološku i duhovnu formaciju u vidu ostvarenja kršćanske suodgovornosti i poslanja u svijetu).

U nastavku našeg izlaganja upotrebljavat ćemo izraze “suradnik” i “animator”. Pod izrazom “animator” podrazumijevamo osobu koja ima dostatnu temeljnu formaciju za određenu pastoralnu službu te joj se može povjeriti samostalnije animiranje određene skupine vjernika u župi, pod uvjetom da redovito sudjeluje u permanentnoj formaciji za takvu vrstu suradnika na župnoj, međužupnoj i biskupijskoj razini te da svoju službu obavlja u suradnji, prema programu te u skladu sa smjericama župnika (ili druge odgovorne osobe). “Suradnik” je osoba koja ima određenu formaciju, ali ne dostatnu da može samostalno voditi ili animirati neku skupinu vjernika. No ta osoba, zbog formacije koju je prošla, ipak može biti veoma kvalitetan suradnik na nekom području pastoralnog djelovanja. “Suradnik” može čak i animirati pojedine susrete neke skupine vjernika, ali ne samostalno, nego isključivo pod trajnim vodstvom i nadzorom svećenika ili druge odgovorne osobe koja je dostatno osposobljena i opunomoćena za određeno područja pastoralnog djelovanja. No i “animator” (koji ima nešto višu razinu osposobljenosti za svoju službu) i “suradnik” (koji ima nižu razinu) su tzv. “bazični katehete” te su samo suradnici župnika i drugih “odgovornih” osoba.

Po našem shvaćanju, naslov “župnog katehete” ili “odgovornoga za župnu katehezu” - uz svećenike koji su to po službi - može imati samo osoba sa završenim teološkim studijem (bez obzira obavlja li službu odgovorne osobe kao volonter ili za to prima povremenu ili redovitu nagradu. U nekim službama odgovorna bi osoba mogao biti i netko tko je završio četverogodišnji Studij za teološku kulturu u Osijeku ili je prošao drugu formaciju iste razine.

1. Izbor suradnika

Govor o temeljnoj i permanentnoj formaciji pastoralnih suradnika uključuje implicitno i govor o kriterijima za izbor suradnika koji bivaju usmjereni te prihvaćeni za određenu vrstu formacije. O kriterijima za izbor suradnika uvelike ovisi uspjeh formacije te posljedično kvaliteta cjelokupnog evangelizacijskog rada i uspjeh crkvenog poslanja (ne zaboravljajući pritom da su prije ljudskog čimbenika, i još važniji od njega, Duh Sveti i njegovo milosno djelovanje).⁴ Potrebno je, stoga, od izbora suradnika pa nadalje kroz čitav itinerarij formacije voditi računa prije svega o kvaliteti suradnika (i kvaliteti ponuđene formacije).

⁴ LA CONGREGAZIONE PER L'EVANGELIZZAZIONE DEI POPOLI, *La guida per i catechisti*. Documento di orientamento in vista della vocazione, della formazione e della promozione dei Catechisti nei territori di missione che dipendono dalla Congregazione per l'Evangelizzazione dei Popoli, br. 17, u: *Enchiridion Vaticanum*, Città del Vaticano, 1995, str. 13.

a. Briga o kakvoći pri izboru pastoralnih suradnika

Tu postoje određene poteškoće koje nas danas obeshrabruju. To su: (1) relativno nizak stupanj kršćanske zrelosti većeg broja naših župnih zajednica, a onda i nizak stupanj svijesti o vlastitoj suodgovornosti pojedinih osoba unutar zajednice. Posljedično se susrećemo s poteškoćom (2) malog broja prikladnih osoba koje su spremne proći predviđenu formaciju te prihvatiti očekivanu suradnju. Sljedeći problem za ozbiljnije kriterije pri izboru potencijalnih suradnika su (3) ekonomske poteškoće s kojima se susreću naši vjernici. U aktualnim gospodarskim prilikama oni često traže mogućnost poboljšanja svoga budžeta i aktivnost koja će biti izvor zarade, te je teško oduševiti kvalitetne i sposobne vjernike za volontersku (besplatnu) suradnju. (4) Još ćemo se uvijek susretati, osobito u seoskim sredinama s velikim brojem staračkog stanovništva te s niskom razinom školske spreme. (5) Napokon, susrećemo se i s ozbiljnim društvenim te socio-psihološkim poteškoćama koje rađaju apatiju, bezvoljnost, nepokretljivost, pomanjkanje oduševljenja i inicijative i kod mladih generacija. Takva klima također znatno otežava pronalaženje kvalitetnih i zauzetih suradnika.

Potrebno je istaknuti da ovdje ne govorimo tek o teološko-pastoralnom obrazovanju, nego o formaciji suradnika u širem smislu te riječi, a ona uključuje i humanu te duhovnu dimenziju. Budući da se propusti u obiteljskom odgoju i u mladenačkoj dobi na planu inicijalne ili temeljne ljudske, a u određenoj mjeri i duhovne formacije, teško mogu nadoknaditi u zreloj životnoj dobi (a takvih je propusta danas sve više), o tome treba voditi računa također kad su u pitanju kriteriji za izbor suradnika te kandidati za teološko-pastoralnu formaciju u vidu preuzimanja službi u crkvenoj zajednici. Briga za kriterije pri izboru suradnika, za njihovu temeljnu i trajnu formaciju te za kakvoću crkvenosti i suradnje mora nam ostati na prvom mjestu, barem kao ideal od kojega se nikada ne odustaje. Kvalitetom se odgaja i crkvena zajednica te se podiže i razina njezine crkvenosti te stupanj suodgovornosti svih njezinih članova.

Da bi kršćanska zajednica cijenila i poštovala neku službu, da bi ta služba imala ugled i postala privlačnom, potrebno je zajednici govoriti o službi i s njome upoznati zajednicu. Da bi se netko odlučio za prihvaćanje suradničke službe, zajednica mora vidjeti da se pastiri s poštovanjem i uvažavanjem odnose prema svojim suradnicima. Zato govorimo vjernicima npr. o svećeništvu i o redovništvu te zajedno s vjernicima slavimo ne samo ređenja i polaganje zavjeta, nego i različite jubileje vezane uz svećeničku službu i redovnički život.. Tako je potrebno s poštovanjem zajednici govoriti također i o suradničkim službama vjernika laika, predstavljajući ih, osobito mladima, kao svojevrzni izazov te cilj prema kojemu mogu i trebaju ići u svom kršćanskom životu i na planu

suodgovornosti u životu Crkve. Zajednicu se na taj način istodobno odgaja, senzibilizira i u njezinim se shvaćanjima podižu razina potrebne kvalitete te kriteriji za izbor kandidata za suradničke službe.

Od ideala ne možemo odustati, niti smijemo lako upadati u kompromise. No, dok naglašavamo visoku razinu kriterija za izbor suradnika i važnost kvalitetne formacije, istodobno moramo biti svjesni da ni zaređeni služitelji nisu idealni, te da se ne može pronaći ni idealne suradnike. Do ideala se stiže tek postupno, a polazi se od mogućega.

b. Kriteriji za izbor suradnika

Potrebno je da u svakoj biskupiji budu utvrđeni i obznanjeni kriteriji za izbor pastoralnih suradnika. Poželjno je da te kriterije utvrde Biskupske konferencije pojedinih zemalja. No, te kriterije svakako treba prihvatiti te potvrditi i pojedina mjesna Crkva za svoje područje.⁵ Kriteriji trebaju biti dostatni, precizni, realni te je potrebno voditi računa o tome da se može objektivno vrednovati njihovo ostvarenje.

Crkveni dokumenti⁶ spominju sljedeće kriterije koji se odnose na izbor osobe suradnika:

- a. Za suradničku službu nikad se ne izabire osobu koja nema pozitivnu motivaciju za prihvaćanje službe te osobu koja traži da bude primljena kao suradnik radi toga što nije prihvaćena u društvu ili nije u stanju pronaći drugu službu i u njoj se ostvariti.
- b. Kandidat za suradničku službu mora imati ugled u zajednici i u njoj biti na dobrom glasu.
- c. Kandidat za suradničku službu u crkvenoj zajednici treba imati određene ljudske, komunikativne, stručne, organizacijske i druge sposobnosti koje zahtijeva suradnička služba (treba biti sposoban obavljati animatorsku službu u jednoj skupini). Treba imati psihofizički ekvilibrij, biti stabilan, postojan, odgovoran, častan, pošten, etičan, moralan te imati skladan bračni i obiteljski život. Od njega se očekuje osjećaj za žrtvu i spremnost na samoprijegor; da je čovjek suradnje, razuman i realan, uravnotežen, osjetljiv za pravdu i pravičnost, čovjek dijaloga i s ljudima drugačijeg svjetonazora; sposobnost za dijalog s društvenim i kulturnim ambijentom te s

⁵ *Ondje*, br. 18.

⁶ *Usp. Ondje*, br. 13. 19-28; KONGREGACIJA ZA KLER, *Nav. dj.*, br. 237.

kulturnim strujanjima vlastite sredine. Treba biti umjeren te sposoban sačuvati vedrinu u prosudbama i u različitim životnim situacijama. Uz ljudsku zrelost, od kandidata za suradničku službu očekuje se i duh poučljivosti te otvorenost za daljnji osobni rast i hod prema većem stupnju osobne zrelosti i kvalitete u obavljanju službe.

- d. Najprikladniji put za postizanje ovoga visokog stupnja osobne izgrađenosti je intenzivan molitveni i sakramentalni život. To je istodobno jedna od najdragocjenijih dimenzija osobnosti jednog pastoralnog suradnika te vrhunac i privilegirani oblik njegove formacije.
- e. Kandidat za suradničku službu treba imati jasan kršćanski i crkveni identitet. Treba biti čovjek duboke vjere, koja se očituje duhovnim životom, stilom i svjedočanstvom svakodnevnog života, kroz ljubav prema Crkvi i zajedništvo s njezinim pastirima, kroz spremnost na apostolat i na služenje braći, kroz ljubav prema bližnjima i misionarski duh.
- f. Iako govorimo o kriterijima za izbor pastoralnih suradnika, a ne za izbor biskupa, prezbitera ili đakona (starješina, nadglednika i sl.), potrebno je da oni koji predlažu te izabiru kandidate za suradničku službu, promatraju kandidate i u svjetlu kriterija koje donose novozavjetni tekstovi (1 Tim 3,2-13; Tit 1,6-9) jer se može slobodno kazati da ti kriteriji vrijede i za svaku suradničku službu u Crkvi.

Odluka o izboru suradnika pripada pastirima. No i čitava zajednica treba biti uključena pri izboru suradnika, ponajprije tako što može predlagati suradnike te izricati svoje mišljenje o predloženim kandidatima. Svoje mišljenje očituje preko članova pastoralnog vijeća. Župnik predložene kandidate predstavlja biskupu, odnosno od njega opunomoćenoj osobi. A biskupu pripada konačna riječ, koju će on izreći možda i nešto kasnije, potvrđujući predložene kandidate ili podjeljujući im kanonsko poslanje. Hrvatski biskupi, u svojoj poruci o vjerskom odgoju u školi i župnoj zajednici 1998. godine te dokument HBK "Župna kateheza u obnovi župne zajednice. Plan i program", naglasili su da je glavna svrha župne kateheze "što cjelovitije i što dublje uvođenje (inicijacija) u osobno iskustvo vjere, koje se najdjelotvornije uči, slavi i živi u konkretnoj

vjerničkoj zajednici”⁷. Iz rečenoga također proizlaze i kriteriji s obzirom na zajednicu koja pruža preduvjete za rađanje suradničkih zvanja te s obzirom na izbor konkretnih suradnika u župnoj zajednici.

Pri izboru i slanju kandidata na inicijalnu teološko-pastoralnu formaciju tzv. “bazičnih kateheta” za neku službu valja voditi računa i o kriterijima s obzirom na zahtijevanu prethodnu temeljnu profesionalnu formaciju kandidata (odnosno, valja voditi računa o dostatnosti prethodne školske spreme) te o stupnju i vrsti te prethodne formacije. Svaka škola, institut, fakultet ili druga ustanova koja organizira formaciju za suradnike, također utvrđuje svoje kriterije prema kojima prihvaća kandidate na neki formativni program. Ti se kriteriji odnose ponajprije na prethodnu školsku spremu kandidata, na uvjete za pohađanje ponuđenoga formativnog programa, na sadržaj i satnicu potrebne formacije i sl. Ako u župi ima više suradnika na nekom području pastoralnog djelovanja, animatorska služba načelno se povjerava, uzimajući u obzir i ostale kriterije, onoj osobi koja je zauzetija na tom području života i uopće u životu župne zajednice. Sve volonterske suradničke službe u župi, a osobito animatorske, načelno se povjeravaju na određeno vrijeme, s tim da postoji mogućnost povjeravanja novog “mandata”.

2. Inicijalna formacija župnih suradnika

Žele li kršćanske zajednice imati kvalitetne pastoralne suradnike, ne mogu ne skrbiti o njihovoj što kvalitetnoj temeljnoj te trajnoj formaciji.⁸ Opći direktorij za katehezu kaže da “bilo koje pastoralno djelovanje koje se u svojem ostvarenju ne bi oslanjalo na istinski formirane i pripremljene osobe, dovodi u pitanje svoju kvalitetu”.⁹

Očita je potreba da pastoralni suradnici imaju određenu teološko-pastoralnu i katehetsku formaciju kako bi usvojili određene sadržaje kršćanskog vjerovanja i

⁷ Poruka hrvatskih biskupa o vjerskom odgoju u školi i župnoj zajednici u: HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Plan i program katoličkoga vjeronauka u osnovnoj školi*, Nacionalni katehetski ured Hrvatske biskupske konferencije, Ministarstvo prosvjete i športa RH, Zagreb, 1998, str. 284. To isto ponavlja i dokument HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Župna kateheza u obnovi župne zajednice. Plan i program*, Nacionalni katehetski ured Hrvatske biskupske konferencije – Hrvatski institut za liturgijski pastoral, Zagreb-Zadar, 2000.

⁸ IVAN PAVAO II.: «Privilegiare la qualità significa, perciò, privilegiare un’adeguata formazione di base ed un costante aggiornamento. E’ questo un impegno fondamentale, che tende ad assicurare alla missione della Chiesa personale qualificato, programmi completi e strutture adeguate, abbracciando tutte le dimensioni della formazione, da quella umana a quella spirituale, dottrinale, apostolica e professionale.»

⁹ KONGREGACIJA ZA KLER, *Nav. dj.*, br. 234.

nauka, da taj sadržaj mogu prenijeti na jasan i životan način. Dokumenti crkvenog učiteljstva naglašavaju nekoliko dimenzija temeljne formacije za pastoralne suradnike: (1) duhovno-antropološku, (2) biblijsko-teološku, (3) crkveno-pastoralnu, (4) socio-kulturalnu, (5) komunikacijsku i (6) metodološku.¹⁰ Zahtijevaju da temeljna formacija pastoralnih suradnika bude što je moguće viša, te da u sebi sadrži “opću” i “specifičnu” formaciju.¹¹ Specifična formacija se sastoji od teoretskog poučavanja i od praktičnih vježbi.¹²

Na dijecezanskog biskupa spada da odredi potrebnu razinu inicijalne formacije i stručnu spremu za pojedine službe te da postavi preduvjete za podjeljivanje (odnosno obavljanje) pojedinih suradničkih službi. Smatramo da načelno treba težiti prema tome da oni koji obavljaju suradničke službe u Crkvi, makar kao volonteri, imaju istu razinu temeljne formacije kao i osobe u građanskim službama iste razine. Teološki sadržaji temeljne formacije pastoralnih suradnika, osobito oni opći, naznačeni su u relevantnim crkvenim dokumentima i treba ih poštovati. Isti dokumenti daju relativno veliku slobodu crkvenim obrazovnim ustanovama, biskupima i pojedinim profesorima u određivanju sadržaja specifične formacije.

3. Prijedlog projekta Škole za župne suradnike

Iznosimo ovdje jedan prijedlog s osnovnim smjernicama za inicijalnu formaciju župnih suradnika u Đakovačkoj i Srijemskoj biskupiji (na onoj razini o kojoj Opći direktorij za katehezu govori, upotrebljavajući izraze “bazični kateheta” i “škola za bazične katehete”¹³) te nedorađenu verziju prijedloga projekta suradničkih službi za vjernike laike u istoj biskupiji. Činimo to zato jer vjerujemo da samo javna rasprava može pomoći da dođemo do cjelovitijih i kvalitetnijih prijedloga i rješenja o tim pitanjima. Riječ je o inicijalnoj formaciji župnih suradnika koja bi, po našem sudu, u Đakovačkoj i Srijemskoj biskupiji, trebala biti organizirana na regionalnoj razini. Prijedlog nastoji poštovati smjernice i kriterije koje o formaciji župnih suradnika donose relevantni crkveni dokumenti te raspravu koja se već vodi o tom pitanju u našoj domovinskoj Crkvi. Također vodi računa o početnim iskustvima takve formacije u nekoliko naših biskupija, do kojih smo uspjeli doći, te sve to nastoji smjestiti i

¹⁰ Usp. *Ondje*, br. 239-245.

¹¹ Usp. LA CONGREGAZIONE PER L'EVANGELIZZAZIONE DEI POPOLI, *Nav. dj.*, br. 19. 23.

¹² Usp. *Ondje*, br. 24.

¹³ Usp. KONGREGACIJA ZA KLER, *Nav. dj.*, br. 249.

konkretizirati u kontekstu konkretne biskupijske zajednice đakovačke i srijemske. Napominjemo da je ovo što donosimo tek prijedlog koji želi olakšati našu diskusiju o suradničkim službama i o formaciji za te službe.

a. Prijedlog o osnivanju biskupijske “Škole za župne suradnike”

Upis u potencijalnu Školu za župne suradnike trebao bi, kao preduvjet, zahtijevati prakticiranje vjere i sakramentalni život kandidata. Cilj Škole bila bi formacija polaznika za aktivno volontersko sudjelovanje u životu vlastite župne zajednice u suradnji sa župnikom, župnim pastoralnim vijećem i drugim suradnicima u župi. Škola za župne suradnike uvodila bi i upućivala u osnovnu teološku, pastoralnu i katehetsku literaturu. Kroz seminare i izborne predmete poticala bi usmjeravanje te pružala velike mogućnosti pripreme za suradnju na određenom području župnog života, kao i s određenom skupinom vjernika u župi.

Škola za župne suradnike mogla bi trajati 2 godine (4 semestra), s nastavom od 240 sati ukupno (odnosno, 60 sati po semestru; npr. 10 subota po 6 sati ili 15 večeri po 4 sata). Program bi se mogao izvesti također i unutar jedne školske godine (15 subota semestralno po 8 sati ili dvije večeri u tjednu s po 4 sata svake večeri). Škola za župne suradnike, uz navedenu teološko-pastoralnu i katehetsku izobrazbu, trebala bi organizirati i paralelne sadržaje za duhovnu formaciju polaznika, koji bi činili sastavni dio Škole, a ostvarivali se u svakom semestru u trajanju od po najmanje dva dana (npr. subotom i nedjeljom).

Nastavni program Škole za župne suradnike mogao bi biti podijeljen u dva dijela: u prvoj godini (ili u prvom semestru, ukoliko bi se program odvijao intenzivnijim tempom kroz godinu dana) svi polaznici Škole slušali bi iste predmete, a u drugoj godini između više mogućnosti birali bi predmete i druge sadržaje koji bi ih pripremali za animiranje ili suradnju na izabranom području evangelizacijskog poslanja. Izbor službe, a onda i predmeta koje bi polaznici upisivali, bio bi uvjetovan i stupnjem te usmjerenjem prethodnog obrazovanja s kojim bi pojedini polaznici dolazili u Školu za župne suradnike.

Pri upisu u Školu za župne suradnike i izboru službe za koju bi se polaznik školovao poštovali bi se kriteriji Biskupijskog pravilnika o povjeravanju službi vjernicima laicima. U Školu za župne suradnike mogle bi biti primljene osobe sa završenom 4-godišnjom ili 3-godišnjom srednjom školom. Primanju u Školu prethodio bi propisani upisni postupak. Škola ne bi posjedovala učinke za stjecanje akademskog stupnja na crkveno-pravnom niti na društveno-pravnom području. Predmeti koji bi se predavali u Školi ne bi bili kompatibilni s

redovitim filozofsko-teološkim studijem na Teologiji u Đakovu niti na Studiju za teološku kulturu u Osijeku. O završenom školovanju izdavala bi se valjana isprava.

Pohađanje i završetak Škole za župne suradnike omogućavalo bi suodgovornost polaznika u pojedinim područjima evangelizacijskog poslanja Crkve te volontersko animiranje ili suradnju u animiranju određene skupine vjernika u župi. Škola ne bi spremala za rad na određeno ili puno radno vrijeme i ne bi pružala mogućnost nikakvog zaposlenja u crkvenim ustanovama. Uz predmete predviđene za formaciju za određenu suradničku službu, Škola bi trebala uključivati te nuditi i posebne sadržaje iz kršćanske duhovnosti, koji njeguju i izgrađuju duhovni profil polaznika, prilagođen mjestu i budućoj službi polaznika u Crkvi te ih uvoditi u kršćansku duhovnost. Različiti oblici formacije istodobno bi promicali i uvodili u molitveni život i vjerničko iskustvo Crkve te izgrađivali crkveno zajedništvo i svijest suodgovornosti polaznika Škole.

b. Prijedlog upisnog postupka u potencijalnu Školu za župne suradnike

Predlažemo da prilikom prijave za upisni postupak u Školu za župne suradnike bude potrebno priložiti sljedeće dokumente:

1. Krsni list (izdan od župnog ureda župe u kojoj se kandidat krstio);
2. Svjedodžbe svih razreda četverogodišnje ili trogodišnje srednje škole (može i ovjerena fotokopija);
3. Diplomu završnog maturalnog ispita (može i ovjerena fotokopija);
4. Diplom o završenom dodiplomskom ili poslijediplomskom studiju (za one koji je posjeduju; može i ovjerena fotokopija);
5. Preporuku župnika župe u kojoj kandidat stanuje o njegovu kršćanskom životu i svjedočanstvu te dosadašnjoj suodgovornoj suradnji u životu župne zajednice;
6. Popis pastoralno-formacijskih seminara na kojima je kandidat dosada sudjelovao (navesti naslov, datum i mjesto održavanja seminara te popisu priložiti dokumentaciju o tome ukoliko je kandidat posjeduje);
7. Obrazloženje potrebe za školovanjem kandidata u vidu suradnje u župi, s opisom konkretnog područja predviđene buduće volonterske zauzetosti kandidata u župi (obrazloženje bi trebalo biti potpisano od župnika i 2 člana župnog pastoralnog vijeća);

8. Izjavu župnog ureda o preuzimanju putnih troškova, troškova predviđene duhovne formacije i upisnine u Školu za njihova župljanina (izjava župnog ureda trebala bi biti potpisana od župnika i 2 člana župnog ekonomskog vijeća);

9. Dvije fotografije.

Upisni postupak bi se sastojao od komisijskog razgovora s kandidatom o općim kršćanskim temama i o motivima za upis u Školu za župne suradnike, od bodovanja uspjeha u prethodnom školovanju te od bodovanja dosadašnje suodgovornosti u životu župne zajednice. Ako iz jedne župe ima više zainteresiranih kandidata za pohađanje inicijalne formacije za neku službu, neka im župna zajednica, ako može, svima omogući stjecanje formacije. Za službu animatora prednost će imati osoba koja se više i kvalitetnije angažira u župnoj zajednici i koja ima veću stručnu spremu.

c. Troškovi formacije na potencijalnoj Školi za župne suradnike

Prilikom upisa u svaki semestar plaćala bi se upisnina koja bi pokrivala honorare i putne troškove profesora, honorar za vodstvo i tajnika/cu Škole te administrativne troškove Škole. Kandidati koji bi se upisivali u Školu, odnosno župne zajednice koje bi ih slale na formaciju za određenu suradničku službu, morale bi uz to računati i s troškovima smještaja, hrane i kotizacije za vrijeme duhovnih obnova i drugih oblika duhovne formacije koja bi se ostvarivala u svakom semestru u trajanju od po dva dana.

4. Prijedlog kriterija vezanih uz izbor župnih suradnika u Đakovačkoj i Srijemskoj biskupiji

Donosimo prijedlog nekih kriterija za stjecanje suradničkih i animatorskih službi u župnoj zajednici.

1. Preuzimanje svih službi u župnoj zajednici uključuje i pretpostavlja tijesnu suradnju sa župnikom, župnim pastoralnim vijećem i drugim suradnicima. Pretpostavlja župnikovu koordinaciju, stručno vodstvo svećenika i drugih teološki obrazovanih osoba ("odgovornih osoba za katehezu"¹⁴) te sudjelovanje u redovitim oblicima trajne formacije na župnoj i nadžupnoj razini. Ne trpi samodostatnost i zatvaranje bilo kojeg nositelja službe za timski rad. U izvršenju službi uvijek se poštuje

¹⁴ Usp. *Ondje*, br. 250.

kompetencija osoba koje su završile redoviti teološki studij te zahtijeva njihovo aktivno sudjelovanje na susretima na kojima se obrađuju pitanja koja pretpostavljaju dobro poznavanje teologije i učenja Crkve.

2. Animatorska služba na nekim područjima pastoralnog djelovanja može u pojedinim župama ostati pridržana župniku ili osobama koje su završile teološki studij. No to ne isključuje suradnju osoba koje su stekle formaciju za neku službu na Školi za župne suradnike.

3. Obavljanje bilo koje službe u župi načelno uključuje stjecanje inicijalne (temeljne) formacije predviđene za tu službu te obvezu sudjelovanja u predviđenoj permanentnoj (trajnoj) formaciji za nositelje te službe.

Predlažemo da službeno postavljanje u liturgijsku službu čitača i akolite pretpostavlja stjecanje teološke formacije barem na Školi za župne suradnike te redovitu suradnju u nekom području evangelizacijskog djelovanja u župi. Jednako tako predlažemo da se služba izvanrednog djelitelja pričesti načelno podjeljuje osobama koje su preuzele i neku drugu službu u župnoj zajednici.

5. Prijedlog projekta suradničkih i animatorskih službi vjernika laika u župnim zajednicama Đakovačke i Srijemske biskupije prema školskoj spremi i inicijalnoj teološko-katehetskoj formaciji suradnika

a. Službe za polaznike Škole za župne suradnike koji su prethodno završili barem srednju školu

aa. Suradničke službe

1. suradnik u župnoj katehezi djece predškolske dobi
2. suradnik u župnoj katehezi prvopričesnika
3. suradnik u animiranju evangelizacijskog rada sa starima
4. suradnik u animiranju župne karitativne skupine
5. suradnik u animiranju župne misijske skupine
6. suradnik u animiranju župne skrbi za bolesnike
7. suradnik u animiranju evangelizacije osoba s posebnim potrebama te njihovih obitelji

8. suradnik u animiranju evangelizacijskog rada s roditeljima prvopričesnika i krizmanika
9. suradnik u animiranju evangelizacijskog rada s roditeljima (i kumovima) novokrštenika
10. suradnik u animiranju evangelizacijskog rada s mladima srednjoškolskog uzrasta
11. suradnik u animiranju skupine čitača
12. suradnik u animiranju evangelizacijskog rada s obiteljima
13. suradnik u animiranju evangelizacijskog rada s bračnim parovima i zaručnicima
14. suradnik u animiranju župne biblijske skupine (za mlade i odrasle vjernike)
15. suradnik u animiranju molitvenih slavlja u župi
16. suradnik u animiranju župne liturgijske skupine.

ab. Animatorske službe

1. animator sportsko-rekreativne župne skupine
2. animator evangelizacijskog rada sa starima
3. animator župne karitativne skupine
4. animator župne misijske skupine
5. animator župne skrbi za bolesnike.

b. Službe za polaznike Škole za župne suradnike koji su prethodno završili barem neki dodiplomski studij, osobito humanističkog usmjerenja (stupanj VI/1)

ba. Suradničke službe

1. sve službe koje mogu biti povjerene osobama sa završenom srednjom školom
2. suradnik u župnoj katehezi krizmanika

3. suradnik u župnoj katehezi postkrizmanika (mistagoški pristup sakramentima inicijacije)
4. suradnik u animiranju skupine ministranata (svih uzrasta)
5. suradnik u župnim i lokalnim sredstvima društvenog priopćavanja
6. suradnik u animiranju župne skupine kršćanske kulture duha
7. suradnik u animiranju evanelizacijskog rada sa studentima i odraslim mladima
8. suradnik u animiranju župnog evangelizacijskog djelovanja s odraslim vjernicima
9. suradnik u katekumenatu
10. suradnik u evangelizacijskom radu s djelatnicima u društvenom i kulturnom životu
11. suradnik u evangelizacijskom radu s djelatnicima u stranačkom i političkom životu
12. suradnik u pružanju duhovne pomoći i duhovnom vodstvu pojedinih vjernika
13. suradnik u župnom uredu.

bb. Animatorske službe

1. sve službe koje mogu biti povjerene osobama sa završenom srednjom školom
2. animator župne kateheze djece predškolske dobi
3. animator župne kateheze prvopričesnika
4. animator župne kateheze djece osnovnoškolskog uzrasta
5. animator skupine čitača
6. animator skupine ministranata (svih uzrasta).

c. Službe za polaznike Škole za župne suradnike koji su prethodno završili barem neki dodiplomski studij, osobito humanističkog usmjerenja (stupanj VII/1)

ca. Suradničke službe

1. sve službe koje mogu biti povjerene osobama koje su završile neki dodiplomski studij, osobito humanističkog usmjerenja (stupanj VI/1)
2. suradnik u evangelizacijskom radu s prosvjetnim djelatnicima
3. suradnik u evangelizacijskom radu sa zdravstvenim osobljem: liječnicima, medicinskim sestrama i tehničarima
4. suradnik u župnom uredu.

cb. Animatorske službe

1. sve službe koje mogu biti povjerene osobama koje su završile neki dodiplomski studij, osobito humanističkog usmjerenja (stupanj VI/1)
2. animator župne kateheze krizmanika
3. animator evangelizacijskog rada s roditeljima prvopričesnika i krizmanika
4. animator evangelizacijskog rada s roditeljima (i kumovima) novokrštenika
5. animator evangelizacijskog rada s obiteljima
6. animator evangelizacijskog rada s bračnim parovima i zaručnicima
7. animator evangelizacijskog rada s mladima srednjoškolskog uzrasta
8. animator skupine ministranata (svih uzrasta).

cc. Animatorske službe za osobe koje su završile psihologiju, medicinu, filozofiju i sl.

1. animator savjetovališnog rada u župi
2. animator rada s ovisnicima
3. animator rada s osobama sa stresnim poremećajima.

d. Službe za osobe sa završenim Studijem za teološku kulturu u Osijeku i osobama sa završenim teološkim studijem na drugom učilištu istoga ranga

da. Suradničke službe

1. sve službe koje mogu biti povjerene osobama koje su završile neki dodiplomski studij, osobito humanističkog usmjerenja (stupanj VII/1)
2. suradnik u evangelizacijskom radu s prosvjetnim djelatnicima
3. suradnik u savjetovališnom radu u župi
4. suradnik u radu s ovisnicima
5. suradnik u radu s osobama sa stresnim poremećajima
6. suradnik u evangelizacijskom radu sa zdravstvenim osobljem: liječnicima, medicinskim sestrama i tehničarima
7. suradnik u permanentnoj izgradnji župnih suradnika.

db. Animatorske službe

1. sve službe koje mogu biti povjerene osobama koje su završile neki dodiplomski studij, osobito humanističkog usmjerenja (stupanj VII/1)
2. animator župne kateheze postkrizmanika (mistagoški pristup sakramentima inicijacije)
3. animator skupine ministranata svih uzrasta
4. animator evangelizacije osoba s posebnim potrebama te njihovih obitelji
5. animator župne skupine kršćanske kulture duha
6. animator župne biblijske skupine (za mlade i odrasle vjernike)
7. animator molitvenih slavlja u župi
8. animator župne liturgijske skupine.

e. Službe za osobe koje su završile dodiplomski studij teologije (diplomirani vjeroučitelj – profesor vjeronauka i diplomirani teolog; stupanj VII/1)

ea. Suradničke službe

1. sve službe koje mogu biti povjerene osobama sa završenim Studijem za teološku kulturu i osobama sa završenim teološkim studijem na drugom učilištu istoga ranga
2. suradnik u evangelizacijskom radu sa zdravstvenim osobljem: liječnicima, medicinskim sestrama i tehničarima
3. suradnik u pružanju duhovne pomoći i duhovnom vodstvu pojedinih vjernika.

eb. Animatorske službe

1. sve službe koje mogu biti povjerene osobama sa završenim Studijem za teološku kulturu i osobama sa završenim teološkim studijem na drugom učilištu istoga ranga
2. animator evanelizacijskog rada sa studentima i odraslim mladima
3. animator evangelizacijskog djelovanja s odraslim vjernicima
4. animator evangelizacijskog rada s djelatnicima u društvenom i kulturnom životu
5. animator evangelizacijskog rada s djelatnicima u stranačkom i političkom životu
6. animator evangelizacijskog rada s prosvjetnim djelatnicima
7. animator savjetovališnog rada u župi
8. animator rada s ovisnicima
9. animator rada s osobama sa stresnim poremećajima
10. animator permanentne izgradnje župnih suradnika
11. voditelj katekumenata.

f. Službe za vjernike laike polaznike Škole za župne suradnike koji imaju završen poslijediplomski studij (akademski gradus magistra ili doktora znanosti)

1. sve službe koje mogu biti povjerene osobama koje su završile neki dodiplomski studij
2. animator katekumenske skupine

3. animator evanelizacijskog rada sa studentima i odraslim mladima
4. animator evangelizacijskog djelovanja s odraslim vjernicima
5. animator evangelizacijskog rada s djelatnicima u društvenom i kulturnom životu
6. animator evangelizacijskog rada s djelatnicima u stranačkom i političkom životu
7. animator evangelizacijskog rada s prosvjetnim djelatnicima
8. animator rada s ovisnicima
9. animator rada s osobama sa stresnim poremećajima.

Zaključak

Poziv i mjesto vjernika laika u Crkvi i u društvu jedno je od važnih pitanja u aktualnom životu Crkve na našim prostorima. Ono je jasno na deklarativnom planu, ali na praktičnom planu postoji niz otvorenih pitanja koja treba domišljati te sustavno donositi rješenja i smjernice na duže staze. Sinodska okupljanja u okviru Druge biskupijske sinode đakovačke i srijemske bila su mjesto koje je vjernicima laicima pružilo mogućnost da njihova dobra volja, vjerničko i crkveno razmišljanje, karizme i suodgovorno zauzimanje dođu do izražaja.

Naša je Crkva kroz posljednje desetljeće promišljala ponajprije o teološko-katehetskom studiju za vjernike laike, koji im omogućuje profesionalno uključivanje u crkvene službe. No, u određenom je smislu bilo zapostavljeno razmišljanje o teološko-katehetskoj i duhovnoj formaciji volonterskih suradnika iz redova vjernika laika na biskupijskoj, međužupnoj i župnoj razini (u što treba biti uklopljena i formacija koju organiziraju i pojedine udruge i pokreti).

U našem smo se izlaganju ograničili samo na inicijalnu teološko-pastoralnu i katehetsku formaciju volonterskih župnih suradnika na biskupijskoj razini, zbog toga što je to zadaća koja se u ovom trenutku nameće Đakovačkoj i Srijemskoj biskupiji u okviru njezina sinodskog hoda. Po strani smo ostavili međužupnu i župnu formaciju te također važno pitanje teološke i duhovne formacije vjernika laika u vidu njihova ostvarenja kršćanske suodgovornosti i poslanja u svijetu. Započeto promišljanje svakako treba nastaviti, a čvrsto se nadam da ćemo se uskoro susresti i s potrebom domišljanja onih dimenzija formacije koja su ovom prigodom u potpunosti ostala po strani.

INITIAL FORMATION OF PARISH COLLABORATORS AT A DIOCESAN LEVEL

Đuro Hranić

*Catholic Faculty of Theology, University of Zagreb – Theology in Đakovo
Đakovo, Croatia*

Summary

The course of the Synod of the Diocese of Đakovo and Srijem has shown the necessity to take care of the formation of collaborators in pastoral work. The article intends to contribute to reflections on the initial formation of parish collaborators at a diocesan level. The introduction gives the clear definition of the formation, explaining the terminology and the guidelines of relevant ecclesiastic documents. The second part of the article gives details on the criteria for the election of collaborators in parishes, highlighting the delicacy of these elections. The third part of the article clarifies the formative dimensions of the initial formation of collaborators. The second part of the article goes directly to the concrete proposal to realise the initial formation of collaborators in the parishes of the Diocese of Đakovo and Srijem, taking into consideration the real needs (estimated on the basis of previous researches on the profiles of required collaborators which were carried out in the selected groups of the faithful and priests during the preparations for the Second Diocesan Synod, through the survey filled out by the priests). The fourth part of the article brings out the proposal of the project School for pastoral collaborators in the parish, revealing various details related to time schedules, enrolment procedure, financing etc. The suggested formation in the School for pastoral collaborators would also take into consideration the previous education of the candidates. Consequently, besides the actual requirements of parish communities and different affinities of the applicants, the prior professional training of the candidates will also be taken into consideration during the selection of future pastoral collaborators. The fifth chapter of the article presents the criteria for the selection of the potential candidates for future pastoral collaborators and their enrolment in the School for pastoral collaborators, whereas the sixth chapter includes the review of all the required assistant services that can be organised in different parishes, and which were identified during the Synod and through the above mentioned survey taken by the priests of the Diocese of Đakovo and Srijem. The services are systematically organised according to education and the basic theological-pastoral formation of collaborators, to formulate a possible project of the services of the lay faithful in the parishes of the Diocese of Đakovo and Srijem.

Key words: *collaborators in parishes, criterion for the selection of pastoral collaborators, basic theological-pastoral formation.*